

Ganzentellingen in Nederland en België in 1988/89

Geese counts in The Netherlands and Belgium in 1988/89

GANZENWERKGROEP NEDERLAND/BELGIË

Na de reeks strenge en matig strenge winters die de eerste helft van de jaren tachtig kenmerkten, beleefden wij in 1988/89 voor de tweede achtereenvolgende maal een uitzonderlijk zacht winterseizoen. Door het uitblijven van koude, niet alleen bij ons, maar ook in Noord- en Oost-Europa, waren de aantallen overwinterende ganzen in de Lage Landen niet uitzonderlijk groot. Wel zette de sterke stijging van de aantallen van Grauwe Gans en Brandgans zich voort (tabel 1). De officiële teldata voor het seizoen 1988/89 waren: 15-16 oktober (Grauwe Gans), 12-13 november (Grauwe Gans, Kleine Rietgans, Brandgans), 17-18 december (Brandgans, Kleine Rietgans), 14-15 januari (alle soorten), 11-12 februari (alle soorten) en 6-10 mei (Rotgans). In België werd geteld op 15 oktober, 12 november, 17 december, 15 januari, 11 februari en 11 maart.

De Ganzenwerkgroep dankt alle waarnemers die door inzending van tellingen of incidentele gegevens een bijdrage leverden aan het tot stand komen van dit verslag.

Weersomstandigheden

De winter 1988/89 was zacht. November begon niettemin met een korte koudegolf die gepaard ging met nachtvorst. Omstreeks 7.11 steeg de temperatuur en tot 20.11 was het zacht weer. Hoewel twee koude dagen volgden, liep vanaf 23.11 de temperatuur weer op. Rond de maandwisseling was het opnieuw koud, maar vanaf 4.12 won de zachte lucht wederom terrein. December en januari bleven zacht, met uitzondering van de laatste week van januari, zonder dat het toen echter tot een vorstperiode kwam. In februari was het zacht voorjaarsweer, met dagen achtereen stralende zon, nu en dan onderbroken door korte perioden met regen. Dit weertype zette zich voort tot in maart.

Rietgans (tabel 2, 3)

Taigarietgans De eerste Taigarietgans werden eind oktober in Nederland signaleerd. Op 28.10 waren er 150 vogels op de Kampinasche Heide (NB) en op 30.10 werden er 20 gezien op de Dwingeloosche- en Kralooër Heide (Dr). In de loop van november werden de andere vaste pleisterplaatsen door kleine groepjes ganzen bevolkt, b.v. 50 vogels in de Groote Peel (L) op 3.11 en 80 vogels in het

Fochteloër Veen (Fr) op 21.11. Ongewoon laat verschenen de Taigarietgans in de Engbertsdijkerven (Ov), waar op 17.12 een groep van 520 vogels werd gezien. Dit was tevens het grootste aantal Taigarietgans dat in deze winter op een pleisterplaats werd geteld. De telling in december leverde een landelijk totaal op van 1260 Taigarietgans en doordat koude geheel uitbleef, veranderde de situatie nauwelijks meer.

Het maximum van 1335 ganzen, dat half januari 1989 werd geteld, was bijzonder laag. Sedert de winter van 1975/76 is er slechts eenmaal een nog kleiner totaal vastgesteld: in 1977/78, eveneens een zeer zachte winter, 1030 vogels. Veel sneller dan gewoonlijk verlieten de ganzen Nederland weer. Half februari werden nog maar 500 vogels geteld. De laatste tien ganzen verbleven op 1.3 in de Groote Peel (L) (Van Noorden 1989).

Bij de Oostvaardersplassen (Fl) werd in januari een groep van 200 Taigarietgans waargenomen, die zich afgezonderd van de eveneens aanwezige Toendrarietgans ophielden. In het verleden zijn min of meer regelmatig kleine groepjes van *fabalis* in dit gebied gezien.

Figuur 1. Indeling Nederland en België in teldistricten (in België komen buiten het aangegeven gebied slechts weinig ganzen voor). Map of The Netherlands and Belgium with count districts (in Belgium very few geese occur outside the area shown).

Tabel 1. Maximumaantallen en percentage eerstejaars in 1988/89 in Nederland en België. *Peak numbers and juvenile percentages during 1988/89 in The Netherlands and Belgium.*

Soort <i>Species</i>	Maximum		% ¹
	Nederland	België	
Taigarietgans <i>Anser fabalis fabalis</i>	1340 (jan)	145 (feb)	30/—
Toendrarietgans <i>A. f. rossicus</i>	45000 (dec)	800 (dec)	31/43
Kleine Rietgans <i>A. brachyrhynchus</i>	16000 (nov)	11000 (dec)	17/—
Kolgans <i>A. albifrons</i>	401000 (jan)	20000 (jan)	44/51
Grauwe Gans <i>A. anser</i>	81000 (okt)	2400 (dec)	—
Brandgans <i>Branta leucopsis</i>	138000 (nov)	0	30/41
Rotgans <i>B. bernicla bernicla</i>	99000 (mei)	0	40/—
Canadese Gans <i>B. canadensis</i>	126 (jan)	0	—

¹ veldwaarnemingen/vangsten RIN-ganzenvangers *field observations/catches geese fowlers.*

Tabel 2. Aantallen Taigarietganzen in Nederland en België in 1988/89. *Numbers of Taiga Bean Geese in The Netherlands and Belgium during 1988/89.*

Regio <i>Region</i> ¹	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	0	100	210	435	215	0
Midden-Nederland	0	0	540	370	60	0
Zuid-Nederland	0	200	510	530	220	0
België	0	0	0	0	145	0
Totaal <i>Total</i>	0	300	1260	1335	640	0

¹ zie figuur 1 *see figure 1.*

De enige gegevens uit België hebben betrekking op een groepje Taigarietganzen dat overwinterde aan de Maas bij Maaseik-Aldeneik. Op 15 en 20.2 verbleven daar respectievelijk 145 en 104 ganzen.

Toendrarietgans In oktober werden alleen in ZW-Nederland enkele groepen Toendrarietganzen waargenomen: op 15.10 bij Dirksland (ZH) 510 vogels, op 16.10 te Cromstrijen (ZH) 40 ganzen en op 18.10 een groepje van tien stuks op de Sassenplaat (NB). Half november was *rossicus* ook in Noord- en Midden-Nederland aanwezig en lag het aantal beduidend hoger dan gewoonlijk het geval is in deze maand. Een sterke stijging van de aantallen deed zich voor in de eerste decade van december. Dit resulteerde in een aantal van 45 000 Toendrarietganzen rond het midden van deze maand. Hiermede werd tevens het seizoensmaximum bereikt. De grootste concentratie hield zich op in de Noordoostpolder (FI), waar van 8 tot 21 december 12 000 Toendrarietganzen verbleven. Langs de Grote Rivieren en op diverse plaatsen in het Deltagebied werden toen eveneens belangrijke aantallen geteld.

In de tweede helft van december en begin januari verdeelden de ganzen zich min of meer over de pleisterplaatsen, waarbij de aantallen in Noord-Nederland toenamen ten koste van die in de rest van het land. Vermoedelijk zijn echter veel vogels in deze periode teruggekeerd naar overwinteringsgebieden ten oosten van ons land, want het resultaat van de telling in januari gaf een sterke vermindering te zien. Het aanhoudende zachte weer deed de aantallen Toendrarietganzen nadien gestaag af-

nemen, zodat er rond midden februari nog slechts 11 000 vogels werden geteld. Behoudens enkele kleine groepjes bleek *rossicus* in maart vrijwel overal te zijn vertrokken.

In België werden gedurende deze winter slechts zeer kleine aantallen Toendrarietganzen gezien. Het maximum van 800 vogels is op 11.12 vastgesteld in NO-Vlaanderen, maar een week later lag het aantal alweer lager.

Na een reeks strenge winters, waarin grote aantallen Toendrarietganzen in Nederland en België overwinterden, gaf deze zeer zachte winter, evenals die van 1987/88, een overeenkomstig beeld als soortgelijke winters in de jaren zeventig te zien. De ganzen verbleven vooral op een beperkt aantal vaste pleisterplaatsen en de totale omvang van de winterpopulatie lag tussen 30 000 en 50 000 ganzen. Dit aantal komt overeen met het landelijke totaal voor zachte winters in de jaren zeventig. Het is frappant dat het aantal van december 1988 (45 000) vrijwel gelijk is aan dat van december 1987 (47 000) en dat de verdeling over Nederland sterk overeenkomt.

Nieuwe ontwikkelingen deden zich in deze zachte winter slechts op bescheiden schaal voor. Op de Strabrechtse en Lieropsche Heide (NB) overwinterden enkele honderden Toendrarietganzen, die op omliggende maïsakkers foerageerden. Dit gebied was tot in de jaren zestig een vaste pleisterplaats van *fabalis*, maar werd sedertdien niet meer door ganzen gebruikt. Het voorkomen van Rietganzen werd voor het eerst weer in 1987/88 gemeld, maar pas in januari 1989 kon worden vastgesteld dat het hier om Toendrarietganzen ging. In Noord-Holland werden in januari enkele honderden Toendrarietganzen aangetroffen in de Purmer, terwijl in dezelfde periode kleinere groepjes verbleven in de Haarlemmermeerpolder. Wellicht zullen deze gebieden zich in de toekomst tot regelmatige pleisterplaatsen van deze ondersoort ontwikkelen.

Leeftijdsbepalingen Onder 3374 in het veld gecontroleerde Toendrarietganzen werd een jongenpercentage van 31 vastgesteld. Bij de Taigarietgans

Tabel 3. Aantallen Toendrarietganzen in Nederland en België in 1988/89. *Numbers of Tundra Bean Geese in The Netherlands and Belgium during 1988/89.*

Regio Region ¹	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	—	400	8470	14125	3195	160
Midden-Nederland	—	770	20380	12230	5620	200
Zuid-Nederland	560	1010	16170	6590	2280	30
België	0	0	140	480	50	0
Totaal Total ²	560	2200	45000	33000	11000	390

¹zie figuur 1 see figure 1, ²afgerond rounded.

werden onder 452 gecontroleerde ganzen 30% eerstejaars vogels waargenomen. Van 330 door ganzenvangers bemachtigde Toendrarietganzen was 43% juveniel (J. J. Smit). Taigarietganzen werden nauwelijks gevangen.

Kleine Rietganzen (figuur 2)

Verspreiding en aantallen De eerste Kleine Rietganzen werden opgemerkt op 14.10 in ZW-Friesland, waar een groep van 840 vogels aanwezig bleek te zijn. In november stegen de aantallen snel en tussen 11.11 en 14.11 werd in Nederland het maximum van 16 400 ganzen bereikt. In Denemarken waren toen nog maar 2450 Kleine Rietganzen aanwezig, in België 700. Het totaal aantal Kleine Rietganzen in november in deze drie landen bedroeg 20 000.

Gedurende de tweede helft van november en in december verplaatsten veel ganzen zich van ZW-Friesland naar het zuiden, waarbij relatief grote groepen werden gezien in Midden-Delfland (ZH) (maximum 400 op 11.12) en op Voorne-Putten (ZH) (maximum 100 op 8.12). In ZW-Friesland verbleven op 16.12 nog 14 000 Kleine Rietganzen, terwijl op 10.12 en 18.12 in België respectievelijk 9600 en 11 000 Kleine Rietganzen werden geteld.

Rond half december 1988 verbleven derhalve minstens 25 000 Kleine Rietganzen in beide lan-

den. Op basis van de beschikbare gegevens is niet goed te reconstrueren waar al die ganzen nadien zijn gebleven. In de loop van december verlieten nagenoeg alle Kleine Rietganzen Friesland en keerden niet meer terug. Het vermoeden dat de ganzen naar de Vlaamse pleisterplaatsen waren doorgetrokken, bleek onjuist. De telling in januari leverde voor België slechts 140 vogels op, terwijl er op 11.2 nog maar vijf werden gezien. In Denemarken waren in januari en februari 1989 slechts maximaal 7200 Kleine Rietganzen aanwezig.

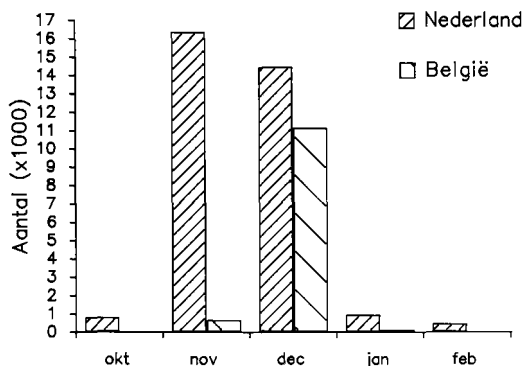
Het maximum van 18 000 voor Denemarken in het voorjaar duidt erop dat een deel van de populatie wellicht via een andere route is teruggekeerd naar de broedgebieden op Spitsbergen. De omvang van de populatie lijkt redelijk stabiel en kan op basis van de Deense, Nederlandse en Belgische gegevens worden becijferd op ten minste 26 000 – 27 000 vogels.

Bijzonderheden Buiten Friesland en de inmiddels vaste pleisterplaatsen in Zuid-Holland was het voorkomen van groepen Kleine Rietganzen in Drenthe dit seizoen opmerkelijk. Vanaf 27.11 tot 20.2 werd de soort aangetroffen in het dal van het Voorste en Achterste Diep bij Exloo (maximum 80 vogels). Bij het Esmeer nabij Smilde waren tussen 5.1 en 30.1 maximaal 70 Kleine Rietganzen aanwezig. De laatste tien ganzen werden op 27.3 bij de Kwade Hoek op Goeree (ZH) gezien.

Leeftijdsoepalingen Het percentage jongen wijst op een redelijk geslaagd broedseizoen. Onder 3215 gecontroleerde Kleine Rietganzen in ZW-Friesland bevonden zich 17% eerstejaars vogels. De vangstcijfers van de ganzenvangers waren in 1988/89 voor deze soort nihil.

Kolganzen (tabel 4, 5)

Verspreiding en aantallen Drie dagen nadat de koudegolf van 20.11 ons land bereikte, arriveerden enige tienduizenden Kolganzen in Friesland. Op 11.12 verbleven in het rivierengebied bij Millingen en Erlecom (Gld) 70 000 vogels. In en rond het weekeinde van 17-18.12 waren in Nederland inmiddels 294 000 Kolganzen aanwezig. Dat is meer dan tijdens de telling van december 1987. In december 1988 bevonden de belangrijkste concentraties zich op de volgende plaatsen: Leekstermeer (Gr) 20 000, Friesland 140 000, IJsseldelta (Ov/Gld) 8400, Noordoostpolder (Fl) 1800, IJsseldal Zutphen-Deventer (Gld) 10 000, Alblasserwaard (ZH) 4700, Voorne-Putten en Hoeksche Waard (ZH) 15 000, Zeeuws-Vlaanderen (Zld) 22 000. Tijdens deze telling was 74% van het wintermaximum al in de Lage Landen aanwezig. Dit aantal komt vrijwel overeen met dat van een jaar tevoren. Na half december arriveerden nog meer Kolganzen. Tij-

Figuur 2. Aantalsverloop van de Kleine Rietgans in Nederland en België in 1988/89. *Numbers of Pink-footed Geese in The Netherlands and Belgium during 1988/89.*

Tabel 4. Aantallen Kolganzen in Nederland en België in 1988/89. *Numbers of White-fronted Geese in The Netherlands and Belgium during 1988/89.*

Regio <i>Region</i> ¹	17-18 dec	14-15 jan	11-12 feb
Noord-Nederland	161240	177190	166140
Midden-Nederland	75065	169000	66060
Zuid-Nederland	57670	54960	34450
België	17750	19630	1000
Totaal <i>Totaal</i> ²	312000	421000	268000

¹zie figuur 1 *see figure 1*, ²afgerond *rounded*.

dens de midwintertelling waren er in Nederland en België tezamen 421 000 ganzen (in Nederland 401 000 vogels). De verdeling van de grootste aantallen was toen als volgt: Leekstermeer (Gr) 8700, Friesland 167 000, Noordoostpolder (Fl) 3000, IJsseldal Zwolle-Lathum (Gld) 25 000, Flevopolders (Fl) 16 000, IJsseldelta (Ov/Gld) 24 000, Waal Hurwenen-Ophemert (Gld) 16 000, Bijland-Rijnstrangen-Ooypolder (Gld) 8000, IJsselmeerkust Noord-Holland 5400, Krimpenerwaard (ZH) 20 000, Voorne-Putten en Hoeksche Waard (ZH) 14 000, Zeeland 15 000 en Vlaanderen 20 000.

De telling van 11-12 februari leverde een totaal op van 267 000 vogels in Nederland en slechts 1000 in België. Daaruit blijkt dat de wegtrek naar het oosten toen al op gang was gekomen. Tijdens de telling in februari waren de meeste Kolganzen geconcentreerd in de volgende gebieden: Leekstermeer (Gr) 8100, Friesland 153 000, IJsseldelta (Ov/Gld) 45 000, IJsseldal Zutphen-Deventer (Gld) 5000, Waal Hurwenen-Ophemert (Gld) 7200, Alblasserwaard (ZH) 3300, Hoeksche Waard (ZH) 2300, Goeree-Overflakkee (ZH) 2400, Zeeland 20 000, Oosterhout-'s Gravenmoer (NB) 1600, Flevopolders (Fl) 2800 (totaal 251 000 van 262 000 in Nederland). Voor maart (een onvolledige telling) zijn nog te vermelden: 22 000 in ZW-Friesland op 9.3 en 1000 op Goeree (ZH) op 11.3. De wegtrek verliep snel. Het zachte weer zal dat hebben gestimuleerd.

Leeftijdsoepalingen Het broedseizoen 1988 blijkt gunstig te zijn geweest. Onder ruim 24 500 in Nederland en België gecontroleerde Kolganzen was het jongenpercentage 44 en dat is ruim boven het gemiddelde, dat al jaren tussen 28 en 30% ligt. Het is merkwaardig dat het jongenpercentage in de

Tabel 5. Percentages jonge Kolganzen in 1988/89. *Percentages of juvenile White-fronted Geese in 1988/89.*

Gebied <i>Area</i>	Periode	% Juveniel (N)
Friesland	14.12	42.1 (3500)
IJsseldelta	03.12-29.1	42.4 (6250)
Noordoostpolder	24.11-18.12	39.3 (420)
IJssel	22.12	48.8 (850)
Rivierengebied	25.11-17.2	49.0 (11408)
Noord-Brabant	16.12-27.1	48.5 (796)
België	04.12-23.1	35.9 (1361)

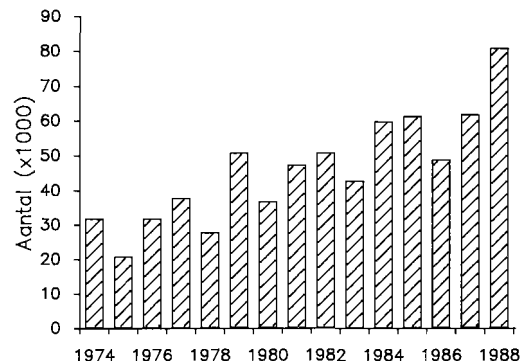
Vlaamse Oostkustpolders duidelijk lager lag (36) dan in Nederland (46). Gewoonlijk komen in België meer jongen voor dan in Nederland. Bij 923 door ganzenvangers bemachtigde Kolganzen was het percentage eerstejaars vogels 51 (J. J. Smit).

Grauwe Gans (tabel 6, figuur 3)

Aantallen en verspreiding De telling in oktober leverde het gebruikelijke beeld op, met de grootste concentraties in en rond de Dollard (Gr) (8700), in het Lauwersmeer (Gr/Fr) (7200) en vooral in Zuid Flevoland (Fl, Oostvaardersplassen met 46 500 ganzen). Daarnaast werden ook in ZW-Nederland grote aantallen geteld: Cromstrijen (ZH) (3500) en Vogelwaarde-Zaamslag (Zld) (4300), wat eerder is dan gewoonlijk. Vooral als gevolg van het vroege vollopen van het Deltagebied overtrof het landelijke totaal alle voorafgaande tellingen in oktober. Na de telling in oktober werd in alle delen van het land een verdere stijging van de aantallen vastgesteld, waardoor de werkelijke piek waarschijnlijk nog aanzienlijk hoger is geweest.

In november vond een verschuiving van de hoofdmacht plaats van het noorden en midden van het land naar het Deltagebied. Het aantal dat hier bleef overwinteren, was zeer groot, met name in het Verdrongen Land van Saeftinghe (Zld) en bij Vogelwaarde-Zaamslag (Zld) (maximum 14 000 op 17.12). De groei van het aantal overwinteraars in ons land blijft zich dus voortzetten: het niveau van de winters 1987/88 en 1988/89 was ruim twee keer zo hoog als in voorafgaande jaren.

Op de pleisterplaatsen in het noorden van het land is sprake van een sterke voorjaarspiek in maart. Maar omdat de ganzen dan, in tegenstelling tot het najaar, zeer verspreid voorkomen, is een volledige telling moeilijk uit te voeren. Het getelde aantal van 23 000 vogels in maart is mogelijk een forse onderschatting. Het gaat in deze tijd van het jaar om vogels die afkomstig zijn van noordelijker

Figuur 3. Maximum aantallen van de Grauwe Gans in Nederland tijdens de herfsttrek, 1974-88. *Peak numbers of Greylag Geese in The Netherlands during autumn migration, 1974-88.*

Tabel 6. Aantallen Grauwe Ganzen in Nederland en België in 1988/89. *Numbers of Greylag Geese in The Netherlands and Belgium during 1988/89.*

Regio <i>Region</i> ¹	okt	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	19000	14940	2070	1850	1820	8950
Midden-Nederland	48130	19800	5010	3830	1470	6930
Zuid-Nederland	14050	22170	20370	16480	3940	6910
België	340	1590	2390	860	190	180
Totaal <i>Total</i> ²	82000	59000	30000	23000	7400	23000

¹zie figuur 1 *see figure 1*, ²afgerond *rounded*.

gelegen gebieden. Op grond van halsbandwaarnemingen betreft het onder meer een groot deel van de Noorse broedvogels (*Nordic Greylag Goose Working Group* 1990).

In België werd de Grauwe Gans vooral waargenomen op de schorren langs de Schelde tussen Antwerpen en de Nederlandse grens. Dat gebied vormt één pleisterplaats met het Verdrongen Land van Saeftinghe (Zld). Het maximale aantal Grauwe Ganzen dat hier werd waargenomen, was 2400 vogels op 17.12. Elders in Vlaanderen pleisterden vooral ganzen die afkomstig zijn van de uitgezette populatie van Het Zwin, terwijl slechts nu en dan kleine groepjes doortrekkers enige tijd aan de grond komen.

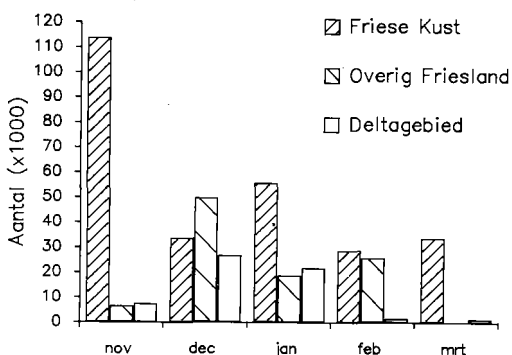
Begin mei kwam de trek op gang vanuit het noordoosten naar de ruigebieden in Nederland. De Oostvaardersplassen (Fl) zijn veruit het belangrijkste gebied, waar in totaal 37 000 Grauwe Ganzen de rui doormaakten (M. Zijlstra, RWS Flevoland), een toename van 3000 vogels ten opzichte van 1987. Het verloop van de ruitrek over de provincie Groningen is voor 1989 beschreven door Van 't Hoff (1990) en vergeleken met gegevens uit de afgelopen 13 jaren. Het aantal overtrekkende ganzen op ruitrek is niet alleen toegenomen, maar de ganzen blijken, overeenkomstig de tellingen in het rui gebied zelf (Zijlstra *et al.* 1990), ook steeds vroeger te trekken: tegenwoordig ongeveer twee weken eerder dan in de jaren zeventig. Dit jaar werd opnieuw op omvangrijke schaal omgekeerde ruitrek gesignaleerd: ganzen die in de tweede helft van mei terugvlogen naar het noordoosten (Van t Hoff 1990).

Brandgans (tabel 7, figuur 4)

Verspreiding en aantallen Doordat 1988 een uitstekend broedseizoen was, kon op een verdere groei van de populatie worden gerekend. De verwachting was dat de Brandganzen laat zouden arriveren, zoals gebruikelijk is in jaren met een goed broedsucces (Boekema *et al.* 1983). Inderdaad bleven de aantallen in oktober uiterst matig en leverde de telling rond het midden van de maand slechts 50 vogels op. Daarbij moet worden aangetekend dat van Schiermonnikoog geen waarnemingen bekend zijn. Dit eiland was, evenals in voorafgaande jaren,

het grootste deel van de winter de zwakke schakel in onze brandganstellingen. Op 20.10 waren in de Anjumer Kolken (Fr) nog steeds geen Brandganzen aanwezig en hetzelfde was het geval voor het Lauwersmeer (Gr/Fr) op 25.10. Meldingen van grotere groepen kwamen tegen het einde van de maand met 2500 en 330 Brandganzen op 30.10 op respectievelijk de Scheelhoek (ZH) en Schouwen (Zld), en 760 vogels in Flevoland op 31.10.

November bracht echter aantallen die de verwachtingen ruimschoots overtroffen. Langs de Friese noordkust werden ruim 110 000 Brandganzen geteld, met alleen al in het gebied tussen Zwarte Haan en Holwerd 70 000 stuks. De aanwezigheid van dergelijke grote aantallen wordt bevestigd door de resultaten van de wadvogeltelling van 26.11, die voor het buitendijkse gebied van Noord-Friesland 58 000 Brandganzen opleverde, waarvan 32 000 vogels bij Ferwerd werden gezien. Er bestaat sinds enige jaren een tendens waarbij de kwelders van Noord-Friesland steeds belangrijker worden. Daarnaast leek het er de laatste jaren op dat de totalen van november voor Nederland steeds kleiner werden, ondanks de groei van de populatie. Het maximum werd de laatste jaren meestal in januari bereikt. Het totaal van 138 000 ganzen in november doorbreekt deze ontwikkeling en is verreweg het grootste aantal dat ooit in Nederland is vastgesteld. Tot dat moment was het aantal van 106 000 in januari 1988 het record. Deze toename is grotendeels te verklaren met de grote aanwas in 1988. Het blijft echter onduidelijk waarom de vo-

Figuur 4. Aantallen Brandganzen op de belangrijkste pleisterplaatsen in Nederland in 1988/89. *Numbers of Barnacle Geese at the most important haunts in The Netherlands during 1988/89.*

Tabel 7. Aantallen Brandganzen in Nederland in 1988/89. *Numbers of Barnacle Geese in The Netherlands during 1988/89* (kwelders = *saltmarshes*, kust = *coast*, overig = *other areas*, gebied = *area*).

Gebied <i>Area</i>	15-16 okt	12-13 nov	17-18 dec	14-15 jan	11-12 feb	22 mrt
Groningse kwelders	10	7380	2940	5530	2830	5000
Friese kust, Lauwersmeer	20	114440	34000	55780	28790	33715
Schiermonnikoog	—	—	—	5610 ¹	—	6200 ¹
Overig Friesland	20	6930	49780	19130	26450	0
IJsselmeerpolders	0	1150	2890	1040	2400	400
Deltagebied	0	7790	27090	21960	1890	1580
Totaal <i>Total</i> ²	50	138000	117000	109000	62000	47000

¹afwijkende teldata *other dates*, ²afgerond *rounded*.

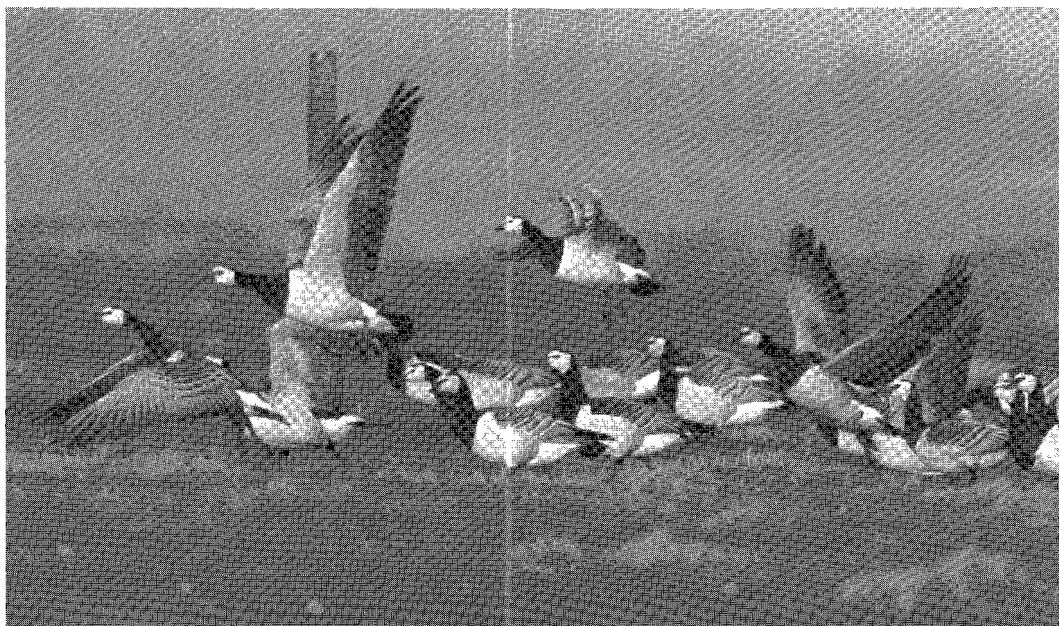
gels, evenals in de jaren zeventig, in november massaal naar Nederland trokken. Het is mogelijk dat deze grote aantallen in verband staan met de korte koudeperiode in die maand. Helaas werden het traject Zwarte Haan-Holwerd en de rest van de Friese noordkust niet op dezelfde dag geteld, maar respectievelijk op 14 en 11.11. Voor een ambulante soort als de Brandgans brengt dit altijd het gevaar van dubbeltellingen met zich mee. In de rest van Nederland was in deze maand van een sterke groei van de aantallen weinig te merken en was het aantalsverloop min of meer normaal.

De telling in december leverde, ondanks het ontbreken van gegevens van Schiermonnikoog, een groot aantal Brandganzen op (117 000). De verspreiding was min of meer normaal, met veel Brandganzen in ZW- en Midden-Friesland en, voor een zachte winter, vrij grote aantallen in het Deltagebied. In januari trad er enige verplaatsing op naar het noorden, waardoor de aantallen in het Deltagebied en ZW-Friesland daalden. De grootste concentraties bevonden zich toen langs de Friese

noordkust. De kwelders van Noord-Friesland waren het belangrijkste gebied met respectievelijk 39 000 en 38 000 Brandganzen op 15 en 21.1. De telling in januari leverde een aantal van 109 000 op.

De aantallen namen vroeg af, zoals te verwachten was in een zeer zachte winter: in februari was het aantal Brandganzen bijna gehalveerd. De kleine aantallen in het Deltagebied waren opvallend. In maart werden 47 000 vogels geteld, waarbij het merendeel zich langs de Friese kust ophield. Tezamen met de Deense (1900 Brandganzen, J. Madsen) en de Duitse telling (78 000, P. Prokosch) levert dit een totaal op van 127 000 Brandganzen. Dit is een duidelijke bevestiging van de flinke groei van de populatie in 1988. Van april zijn geen waarnemingen bekend.

Leeftijdsbepalingen Zoals reeds is vermeld, was 1988 een buitengewoon goed broedseizoen. Bij veldwaarnemingen werd onder 2000 Brandganzen een percentage eerstejaars vogels van 30 vastgesteld. Daarbij was er geen significant verschil tus-

Brandganzen, januari 1989, Goedereede (Hans Gebuis). *Barnacle Geese Branta leucopsis*.

sen het Deltagebied (29%, n=1000) en Noord-Nederland (31%, n=970). Onder 120 door ganzenvangers bemachtigde vogels bedroeg het percentage 41.

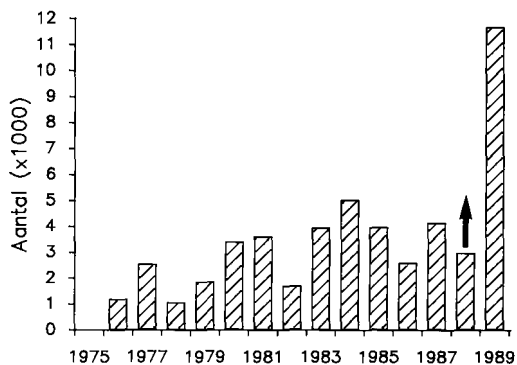
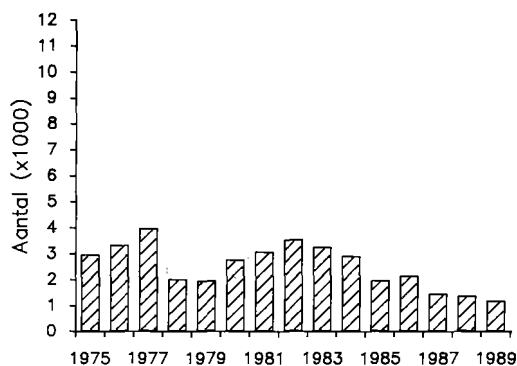
Rotgans (tabel 8, 9, figuur 5)

Verspreiding en aantallen Het totaal aantal Rotganzen in West-Europa bedroeg in januari 1989 240 000 vogels. In 1988 werd eindelijk weer met succes gebroed (40% van de Rotganzen die in de herfst vanuit Siberië arriveerden, waren eerstejaars vogels). De gemiddelde gezinsgrootte van de succesvolle paren was met 3.3 jong per paar uitzonderlijk groot. Over alle geslaagde broedseizoenen bedroeg de gemiddelde gezinsgrootte 2.8 jong per paar. Dit betekent dat 40% van de volwassen Rotganzen in 1988 jongen heeft meegebracht naar de overwinteringsgebieden.

In de periode van 20-25.1 en van 6-10.5 1989 werden twee volledige tellingen in het Nederlandse Waddengebied uitgevoerd. Door de zachte winter verbleven in januari 25 000 Rotganzen in het Nederlandse Waddengebied. Het is opvallend dat de grootste concentratie op Ameland werd aangetroffen. Ongeveer 10% van de wereldpopulatie van de Zwartbuikrotgans overwinterde in het Nederlandse Waddengebied, een zelfde fractie als in andere zachte winters. In het voorjaar deden zich verhoudingsgewijs nauwelijks veranderingen in de

verspreiding van de Rotganzen voor. Ongeveer 37% van de wereldpopulatie pleisterde in ons deel van het Waddengebied, waarbij zoals gewoonlijk de Friese kust de grootste aantallen herbergde. Het was echter opvallend dat op Ameland grote aantallen ganzen werden geteld, terwijl Schiermonnikoog, evenals het voorafgaande jaar, juist opvallend laag scoorde. De Groningse kust werd door een aanzienlijk groter aantal Rotganzen bezocht dan in voorafgaande jaren.

De winter 1988/89 was voor de Rotgans in ZW-Nederland een opmerkelijk seizoen, met een aantal

Figuur 5. Voorjaarstellingen (april/mei) van Rotganzen op Schiermonnikoog (boven) en Groningse kust (onder), 1975-89 (pijl = onvolledige telling). Spring counts (April/May) of Brent Geese at Schiermonnikoog (upper graph) and Groningen coast (lower graph), 1975-89 (arrow = incomplete count).

Tabel 8. Aantallen Rotganzen in het Nederlandse Waddengebied in januari en mei 1989. Numbers of Dark-bellied Brent Geese in the Dutch Wadden Sea area in January and May 1989 (kust = coast).

Gebied Area	20-25 jan	6-10 mei
Texel	5900	11000
Vlieland	260	1040
Terschelling	4290	12200
Griend	100	260
Ameland	7400	12200
Schiermonnikoog	2350	1220
Rottumerplaat/Rottumeroog	—	1100
Balgzand/Wieringen	1290	610
Friese kust	2490	37700
Groningse kust	720	11700
Totaal Total ¹	25000	89000

¹afgerond rounded.

Tabel 9. Aantallen Rotganzen in ZW-Nederland in 1988/89. Numbers of Dark-bellied Brent Geese in SW. Netherlands during 1988/89.

Gebied Area	26-29 okt	10-16 nov	14-20 dec	14-20 jan	19-25 feb	15-20 mrt	20-25 apr	20-25 mei
Grevelingen/Goeree	2630	2230	1210	2020	1200	2160	2370	4460
Tholen/St. Philipsland/Krammer-Volkerak	3970	2690	4250	6220	5650	6050	3670	1600
Schouwen-Duiveland	1920	2500	3670	3950	4440	2660	2660	1500
Veerse Meer-Zandkreek e.o.	2720	2770	2370	2270	2340	2500	1940	1180
Oostelijk Zuid-Beveland/Markiezzaat e.o.	3740	3410	5350	4280	2990	2960	1750	1180
Totaal Total ¹	15000	14000	17000	19000	17000	16000	12000	9900

¹afgerond rounded.

veranderingen in het aantalsverloop en de verspreiding ten opzichte van voorafgaande jaren. De aantallen in oktober en november lagen in de orde van 14 000 – 15 000 vogels. Het aantal overwinterende ganzen was duidelijk groter. Half januari werd zelfs het recordaantal van 19 000 vogels geteld, al is dit aantal niet de gehele winterperiode aanwezig geweest. In de tweede helft van maart daalden de aantallen naar het voorjaarsniveau (11 000 – 12 000 vogels). De aantallen Rotganzen die gebruik maken van het in 1987 afgesloten en sindsdien verzoete Krammer-Volkerak (ZH/Zld), lijken af te nemen. Terzelfder tijd is er, in vergelijking met enkele jaren geleden, sprake van een stijging van de aantallen op Tholen, St. Philipsland en Schouwen-Duiveland (Zld). In het Veeze Meer-Zandkreekg gebied (Zld) is van een dergelijke toename (nog?) geen sprake. Het zeer grote aantal dat in de tweede helft van mei in de Grevelingen (ZH/Zld) verbleef, was opvallend. Hier verbleven 4500 Rotganzen, 45% van de populatie in ZW-Nederland. Zij foeraageerden in de Grevelingen op grasland en vooral op zee gras. Deze ontwikkeling is reeds enkele jaren geleden ingezet, maar de nu getelde aantallen vormen een record.

Canadese Gans (tabel 10)

Verspreiding en aantallen Evenals in de winter 1987/88 waren er dit seizoen slechts kleine aantallen Canadese Ganzen in Nederland aanwezig. De meeste werden gesignaleerd langs de Grote Rivieren en in het Deltagebied, terwijl weinig meldingen

Tabel 10. Aantallen Canadese Ganzen in Nederland in 1988/89. *Numbers of Canada Geese in The Netherlands during 1988/89.*

Regio <i>Region</i> ¹	nov	dec	jan	feb	mrt
Noord-Nederland	0	2	3	1	-
Midden-Nederland	8	22	48	0	1
Zuid-Nederland	3	21	75	7	7
Totaal <i>Total</i>	11	45	126	8	8

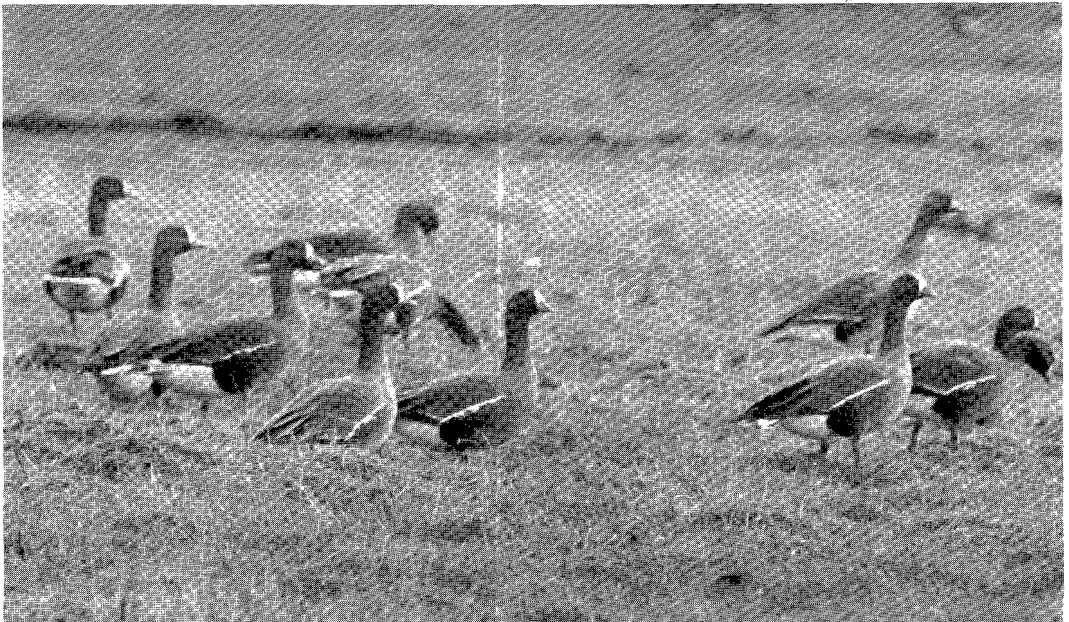
¹ zie figuur 1 *see figure 1.*

binnenkwamen uit het noorden van het land. De waarnemingen betroffen vooral enkelingen en groepjes van minder dan tien vogels. Grotere groepen Canadese Ganzen werden (deels buiten de officiële tellingen) gezien op 17.12 bij de Kwade Hoek op Goeree (ZH) (13), op 23.12 in de Ooyolder (Gld) (32), op 14.1 tussen Deventer en Zwolle (Ov/Gld) (21) en in de Polder Oude Oostdijk op Goeree (ZH) (75). Bij een deel van de vogels gaat het om ontsnapte tamme ganzen.

Zeldzame ganzesoorten

Er werden in deze winter geregeld Dwergganzen *Anser erythropus* met kleurringen gezien die afkomstig waren uit Zweden. Slechts driemaal werd een ongeringde Dwerggans gemeld: 17.12 bij Ens-Kraggenburg (Fl) en op 1.2 en 3.2 bij Druten (Gld).

In 1988/89 werden geregeld Sneeuwganzen *Anser caerulescens* waargenomen. In totaal kwamen 35 meldingen binnen, waarvan 19 betrekking hadden op een solitaire vogel, terwijl viermaal twee

Vijf Dwergganzen in een ganzengroep, februari 1988, Oude Land van Strijen, Hoekse Waard (Hans Gebuis). *Five Lesser White-fronted Geese Anser erythropus.*

Sneeuwganzen werden waargenomen. Bij de volgende waarnemingen ging het om grotere aantallen: 21.1 vier ganzen tussen Zwarte Haan en Holwerd (Fr), 23.1 drie vogels in het Verdrongen Land van Saeftinghe (Zld) en 9.3 zeven stuks tussen Makkum en Tjerkwerd (Fr). Een familie van twee oude en drie jonge Sneeuwganzen verbleef van 1.12 tot 14.1 in de Noordoostpolder (Fl). Op 20.1 werden deze vogels gezien bij de Sondeler Leijen (Fr), op 11.2 bij Zwartsluis (Ov), op 12.2 aan de Morra (Fr) en op 16.2 wederom bij Zwartsluis. Tot 14.1 hielden zij zich gewoonlijk op tussen de Toendra-rietganzen, daarna verbleven zij temidden van groepen Kolganzen.

De Roodhalsgans *Branta ruficollis* werd in deze winter vijfmaal gemeld, telkens slechts één vogel: 27.11 Ooypolder (Gld), 13.1 de Purmer (NH), 15.1 tussen Makkum en Tjerkwerd (Fr), 18.1 bij het Leekstermeer (Gr) en 10.2 in Zuid Flevoland (Fl).

Slechts eenmaal werd een Witbuikrotgans *Branta bernicla hrota* waargenomen (30.11, Goe-ree, ZH).

De Ganzenwerkgroep Nederland/België bestaat uit de volgende personen: L. M. J. van den Bergh (coördinatie tellingen, Rietgans, Canadese Gans, zeldzame ganzesoorten), B. S. Ebbinge (Rotgans-Waddengebied), A. M. M. van Haperen (Rotgans-Deltagebied), C. M. Lok (Brandgans), J. Philippona (Kolgans), J. Prop (Grauwe Gans), P. Meire (coördinatie tellingen België) en A. Timmerman Azn (Kleine Rietgans).

Summary

In this paper results are presented of the geese counts in The Netherlands and Belgium in the very mild winter of 1988/89 (fig. 1-5, tab. 1-10). The total number of geese counted amounted to 781 000 in The Netherlands, and 34 000 in Belgium. Unprecedented peak numbers were recorded for Barnacle Goose (138 000 in November) and for Greylag Goose (82 000 in October).

Numbers of Bean Geese (both *fabalis* and *rossicus*) were small, suggesting that relatively large numbers did not reach the Low Countries.

A fairly large number of at least 23 000 Greylag Geese wintered in The Netherlands, of which about half was staying in the Verdrongen Land van Saeftinghe area in

the southwestern part of the country, close to the Dutch-Belgian border.

Simultaneous counts of Pink-footed Geese in Denmark, The Netherlands and Belgium in December showed that a total of at least 26 000 – 27 000 birds were present here. In January and February, only 7000 – 8000 Pinkfeet were counted.

The Westeuropean population of the Black-bellied Brent Goose was estimated at 240 000 for the season 1988/89, of which 44 000 (18%) wintered along the Dutch coast, where 99 000 (41%) Brents were counted in May 1989.

As usual in a mild winter, only a few Canada Geese were seen, with up to 126 birds in January, including some domestic birds. Some rare geese species were recorded. Most of the observations of Lesser White-fronted Geese concerned colour-marked birds from Sweden. Only three times an unringed bird was seen. At least 35 observations of Snow Geese were made (mainly one or two birds, once seven birds together). A family of two adults and three young was observed frequently on different locations between 1.12.88 and 16.2.89. The Red-breasted Goose was observed at least five times. Only one single observation of a Light-bellied Brent Goose was reported.

Literatuur

- BOEKEMA E. J., GLAS P. & HULSCHER J. B. 1983. De vogels van de provincie Groningen. Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis, Groningen.
- NORDIC GREYLAG GOOSE WORKING GROUP 1990. Observations in different countries in 1988/89. Rapport, Lund.
- VAN 'T HOFF 1990. Ruitrek van Grauwe Ganzen in Groningen. Grauwe Gors 18: 7-13.
- VAN NOORDEN B. 1989. Ganzen in de Peel. Gestencild rapport, Deurne.
- ZIJLSTRA M., LOONEN M. J. J. E., VAN EERDEN M. R. & DUBBELDAM W. 1990. The largest moulting area in Europe for Greylag Geese *Anser anser*: the Oostvaardersplassen. Wildfowl, in druk.

*Ganzenwerkgroep Nederland/België,
Rijkinstituut voor Natuurbeheer,
Postbus 9201, 6800 HB Arnhem*

Aanvaard voor opname 7 augustus 1990

